

De Bewegingsvrijheid van NGO Netwerken binnen de Europese Unie

Esther Meekhof

S1252917

9 juni 2016

Internationale Politiek

Universiteit Leiden

Dr. Y. Kleistra

Abstract

Door middel van NGO netwerken kan de participatiedemocratie binnen de Europese Unie worden versterkt, wat een voordeel voor de Europese Unie oplevert. NGO netwerken proberen daarnaast door te participeren hun doelen te bereiken. In dit onderzoek wordt de vraag gesteld in hoeverre deze NGO netwerken bewegingsvrijheid hebben om hun doelen na te streven en invloed uit te oefenen op de beleidsvorming binnen de Europese Unie. Dit wordt aan de hand van de theorie van Clark (1995) onderzocht. Hij stelt dat de overheid door middel van politieke instrumenten de omvang van het opererende milieu van NGO's kan beïnvloeden. Getoetst wordt of deze theorie ook op de Europese Unie van toepassing kan zijn en wat de uitkomst van toepassing van deze theorie zal zijn. Hierbij wordt het beleid van de EU over anti-discriminatie en antiracisme en NGO netwerk de European Network Against Racism als representatieve case nader bekeken. Voor de mate van gebruik van de politieke instrumenten door de EU wordt de website van de ENAR geraadpleegd, waar de ENAR primaire documenten publiceert. Aan de hand van deze gegevens kan voorzichtig geconcludeerd worden dat wanneer de EU gebruik maakt van de politieke instrumenten, dit de omvang van het opererende milieu van de ENAR vergroot. De ENAR lijkt een grote bewegingsvrijheid te hebben om te kunnen participeren binnen de EU, maar dit kan niet met objectieve resultaten worden vastgesteld.

Inleiding

Door middel van non-gouvernementele organisaties (NGO's) worden individuele initiatieven van burgers betrokken in de besluitvorming van overheden, waarbij overheden open dan wel gesloten tegenover deze participatie van NGO's kunnen staan (Salamon *et al.*, 1999: 5). John Clark (1995) ontwikkelt in zijn artikel "*The State, Popular Participation, and the Voluntary Sector*" een theorie over de beïnvloeding van het opererende milieu van NGO's door overheden. Overheden kunnen door middel van statelijke instrumenten dit opererende milieu beïnvloeden. Echter, in het artikel past Clark zijn theorie niet toe op een case, waardoor de vraag ontstaat hoe de feitelijke toepassing van de theorie uit zal pakken. Daarnaast betreft hij de Europese Unie niet in zijn artikel, terwijl door de internationalisering de Europese Unie een steeds grotere impact heeft op de besluitvorming in de lidstaten (Bouget & Prouteau, 2002: 33).

De vraag die hier rijst, is of het milieu waarbinnen NGO netwerken opereren op het Europese Unie niveau op dezelfde manier gezien kan worden als het milieu waarbinnen NGO's opereren binnen een staat. Kan daarnaast de Europese Unie dit milieu op dezelfde manieren beïnvloeden als een nationale overheid dat kan? Oftewel, kan de theorie van John Clark (1995) op dezelfde manier toegepast worden op de Europese Unie als dat deze toegepast kan worden op een staat? Mijn onderzoeksvraag vloeit uit deze vragen voort en luidt als volgt: In hoeverre hebben NGO netwerken bewegingsvrijheid om te participeren binnen de Europese Unie? Om dit te onderzoeken kijk ik naar het opererende milieu van NGO netwerken binnen de Europese Unie. Als case om dit te onderzoeken kijk ik naar het beleidsterrein anti-discriminatie en antiracisme binnen de Europese Unie.

De doelstelling van mijn onderzoek is om inzicht te verkrijgen in de mogelijkheden die NGO netwerken hebben om te participeren in de besluitvorming van de Europese Unie. NGO's vertegenwoordigen de belangen van de samenleving en/of van een specifieke groep uit de samenleving en proberen te participeren in de besluitvorming van de overheid. De maatschappelijke relevantie van mijn onderzoek is daarom om meer inzicht te verkrijgen in de openheid van de Europese Unie voor burgerlijke initiatieven en belangen en de mate waarin de *civil society* door de Europese Unie wordt aangemoedigd. De wetenschappelijke relevantie van dit artikel is om een beter begrip te krijgen van de wijze waarop de Europese Unie anders dan, of gelijk als een staat kan worden onderzocht als het gaat om *civil society*. Daarnaast zal uit mijn onderzoek blijken of de theorie van Clark (1995) in praktijk toepasbaar is op een hedendaagse politieke situatie, namelijk die van de besluitvorming van de Europese Unie.

Allereerst zullen de Europese *civil society* en non-gouvernementele organisaties als belangrijke concepten, nader worden toegelicht. Vervolgens zal de theorie van Clark (1995) uitvoerig besproken worden, waarna er zal worden ingegaan op de case, anti-discriminatie en antiracisme binnen de Europese Unie. Na dit theoretisch kader zal de gebruikte methodologie en toegepaste operationalisering van de variabelen toegelicht worden. Tot slot zullen de resultaten van mijn bescheiden onderzoek worden weergegeven, waarna ik deze gegevens zal gebruiken om te proberen een antwoord te geven op mijn onderzoeksvraag.

De Europese *civil society*

De *civil society* is een veel onderzocht concept en omvat niet alleen non-gouvernementele organisaties (NGO's), maar ook andere entiteiten zoals private en non-profit organisaties (Salamon *et al.*, 1999). Deze *civil society* kent geen eenduidige definitie. Zo kan de *civil society* als onafhankelijke actor van de staat worden gezien, maar ook als bemiddelaar tussen de overheid en de individuele burger (Smismans, 2006: 7). Het concept is door onderzoekers zowel op nationaal niveau als op supranationaal niveau, binnen de Europese Unie (EU), veel onderzocht. Zo beargumenteert Alex Warleigh (2001) in zijn artikel dat een *civil society* binnen de EU inmiddels van waarde is binnen het proces van beleidsvorming en daarmee gezien kan worden als een noodzakelijk onderdeel van de democratie binnen de EU (Warleigh, 2001: 620). Warleigh onderzoekt de mate waarin NGO's bijdragen aan de opbouw van een *civil society* binnen de EU. Om dit te onderzoeken maakt hij gebruik van een aantal indicatoren van NGO's. Zo kijkt hij naar samenwerkingen tussen gelijkgestemde NGO's en samenwerking met andere gelijkgestemde actoren, de mate van onafhankelijkheid van NGO's, de mate van democratie binnen het bestuur van NGO's en de cognitieve impact van de NGO's op hun supporters (Warleigh, 2001: 623). Onder supporters verstaat Warleigh donateurs, leden en vrijwilligers (Warleigh, 2001: 623). Andere indicatoren van NGO's die hij onderzoekt in zijn artikel zijn de mate van politisering binnen NGO's, de mate van zelfbekritisering van de NGO's en de mogelijkheid voor NGO's om gebruik te maken van bestaande politieke socialisatie binnen een staat (Warleigh, 2001: 629). Warleigh betreft hierbij de rol van de instituties van de EU niet, maar kijkt puur naar indicatoren van de NGO's. De invloed van de EU op de mogelijkheid tot realisatie van deze indicatoren is minimaal betrokken in zijn artikel, terwijl dit een belangrijke rol kan spelen. NGO's kunnen pas bijdragen aan de opbouw van een Europese *civil society*, wanneer er ook een mogelijkheid door de instituties van de EU wordt geschetst om te kunnen bijdragen.

Smismans (2003) kijkt in zijn artikel naar de ontwikkeling van de manier waarop de *civil society* binnen de Europese instituties in het politieke debat betrokken werd. NGO's vergroten volgens hem een gevoel van solidariteit en burgerschap, waarmee de democratie gepromoot wordt (Smismans, 2003: 486). Omdat de democratie binnen de EU lange tijd gebrekkig was en de instituties te kampen hadden met legitimiteitsproblemen, kreeg de Europese *civil society* steeds meer aandacht in het debat binnen de EU (Smismans, 2003: 482). Smismans (2003) ondervindt in zijn artikel dan ook dat de instituties van de EU, door middel van het toelaten van NGO's aan onderhandelingen over beleidsvorming, de support voor hun beleid onder de individuele burgers proberen te vergroten. NGO's vergroten de legitimiteit van de instituties van de EU en spelen niet zozeer een grote rol in de Europese beleidsvorming (Smismans, 2003: 486). Ook Laura Cram (2006) beargumenteert in haar artikel dat de betrekking tussen de *civil society* actoren, zoals NGO's, en de instituties van de EU gebaseerd is op eigenbelang van de instituties (Cram, 2006: 255). Volgens haar bestaat er een fictieve betrekking tussen beide partijen, maar heeft deze fictieve betrekking wel een impact op de mogelijkheid voor de *civil society* actoren om activiteiten te ondernemen en op het milieu waarbinnen deze actoren opereren (Cram, 2006: 255). Omdat de *civil society* actoren de democratie binnen de EU bevorderen, zouden de instituties van de EU ook steeds meer openstaan voor deze actoren. Op deze manier zullen *civil society* actoren op een bepaald moment als vanzelfsprekend gezien worden. Cram beargumenteert dat de fictieve betrekking tussen de instituties van de EU en de actoren van de *civil society* niet kwalijk is, omdat deze een fundamentele rol speelt in het toekomstige milieu waarbinnen *civil society* actoren opereren (Cram, 2006: 242). Het onderzoek van Doh en Guay (2006) sluit hierbij aan. Zij stellen dat wanneer NGO's hun support, van burgers en van politieke instituties, weten uit te breiden, deze NGO's steeds verder geïntegreerd worden in het institutionele milieu waarin zij opereren en op deze manier een duidelijk en belangrijk element hierin zullen vormen (Doh & Guay, 2006: 54). Op deze manier zullen NGO's steeds meer invloed kunnen gaan uitoefenen op het politieke proces en de formele institutionele setting van een staat (Doh & Guay, 2006: 54).

In het artikel van Doh en Guay (2006) beargumenteren de auteurs dat de institutionele setting van een staat een belangrijke factor speelt in de mate waarin NGO's invloed kunnen uitoefenen op de beleidsvorming van een staat (Doh & Guay, 2006: 52). Dit omdat een verschil in de institutionele setting tussen landen zorgt voor een verschil van percepties van de legitimiteit van NGO's en voor een verschil in het opererende milieu van NGO's (Doh & Guay, 2006: 58). De auteurs verklaren in het artikel een verschil door middel van het

vergelijken van twee cases, waarbij de auteurs zich alleen op de institutionele variaties van de cases focussen en hierbij geen andere variabelen, zoals politieke instrumenten, betrekken. Imogen Sudbery (2010) onderzoekt in haar artikel in hoeverre het politieke milieu van de EU door middel van politieke bronnen, NGO's bevordert. Onder de politieke bronnen worden verstaan de ruimte die beschikbaar is voor NGO's om hun doelen te kunnen nastreven, politieke instrumenten zoals opgelegde regelgeving en wetten, financiering door de EU en toegang tot referentiepunten van de EU zoals normen en beleid (Sudbery, 2010: 140). Uit het artikel van Sudbery blijkt dat wanneer een NGO gebruik kan maken van de politieke bronnen van de EU, dat deze NGO versterkt en tot meer in staat stelt, maar niet in de mate waarin dat zou worden verwacht (Sudbery, 2010: 153). De theorie van Clark (1995) en het onderzoek van Sudbery (2010) hebben veel raakvlakken. Het verschil is dat Sudbery naar het "gehele" politieke milieu binnen de EU kijkt en daarbij de opererende ruimte van NGO's als een politieke bron ziet en door het toetsen van Clark (1995) specifiek gekeken wordt naar de opererende ruimte van NGO's. Daarbij ben ik benieuwd naar de mate waarin de EU gebruik maakt van politieke instrumenten om het milieu waarin NGO's opereren te beïnvloeden.

Het is opvallend dat in de bestaande literatuur geen eenduidige manier gevonden kan worden waarop de EU behandeld kan worden. Cram geeft zelf aan in haar artikel dat ze de vraag of EU als staat behandeld kan worden niet meeneemt in haar artikel (Cram, 2006: 252). Doh en Guay (2006) beredeneren dat omdat belangengroepen een formele plek hebben in het beleidsvormingsproces van de meeste Europese lidstaten, dit ook zo zal zijn op het niveau van de EU (Doh & Guay, 2006: 51). Door een theorie die op natiestaten is gebaseerd toe te passen op de EU hoop ik duidelijkheid te verkrijgen in de vraag die Cram (2006) ook aanstipt, namelijk of de EU binnen het onderzoeksgebied van *civil society* en non-gouvernementele sector op dezelfde manier als een natiestaat kan worden onderzocht. Ik hoop in mijn onderzoek deze kenniskloof te kunnen dichten.

Non-gouvernementele organisaties

De non-gouvernementele sector is rijk aan alternatieve benamingen, zoals de *nonprofit* sector, *the voluntary* sector, *the civil society*, *the third* sector en *the independent* sector (Salamon *et al.*, 1999: 3). Met deze benamingen worden een set instituties aangeduid die verschillende vormen aan kunnen nemen. Een kenmerk die deze instituties delen is dat het allemaal autonome organisaties zijn. Daarnaast zijn ze privaat, non-profit, vrijwillig en streven ze hun doelen en waarden niet uit eigenbelang na (Salamon *et al.*, 1999: 3) (Bouget & Prouteau,

2002: 34). Voor een definitie van NGO's gebruik ik de definitie die is ontwikkeld door de World Bank en geciteerd in het artikel van Warleigh (2001): "NGO's zijn groepen die volledig of grotendeels onafhankelijk zijn van de overheid en die primair humanitaire of samenwerkende doelen hebben in plaats van commerciële doelen. Het zijn private organisaties die activiteiten nastreven om lijden van mensen te verhelpen, fundamentele sociale diensten verschaffen of de ontwikkeling van een gemeenschap trachten te vergroten. Daarnaast omvatten NGO's burgers die het bewustzijn binnen de overheid vergroten en beleid beïnvloeden" (Warleigh, 2001: 622). Omdat non-gouvernementele organisaties (NGO's) een unieke positie hebben door hun onafhankelijkheid van de overheid, door hun banden met burgers en hun mogelijkheid om met private initiatieven publieke doeleinden te beïnvloeden, worden ze door overheden steeds meer gezien als effectieve en efficiënte actoren (Salamon *et al.*, 1999: 5) (Bouget & Prouteau, 2002: 32). Door de banden met burgers spelen NGO's daarnaast een belangrijke rol in het verbinden van het publiek met het politieke proces van een staat. De missie van NGO's kan grofweg geformuleerd worden als "door middel van de publieke politieke arena, de zorgen en problemen die verband houden met het welzijn van een specifieke groep mensen of met de samenleving als geheel, op te lossen" (Bouget & Prouteau, 2002: 34).

De theorie van John Clark (1995)

John Clark (1995) doet in zijn artikel onderzoek naar de relatie tussen staten en NGO's plus het politieke milieu voor de NGO sector binnen een staat. Clark noemt het politieke milieu voor de NGO sector in zijn artikel ook wel het opererende milieu van NGO's (*operating environment*). Ik interpreteer het politieke milieu voor de NGO sector, en daarmee ook het opererende milieu van NGO's, als een abstracte ruimte waarbinnen NGO's zich kunnen bewegen, zich kunnen laten horen, anderen kunnen overtuigen en hun doelen na kunnen streven. De bewegingsvrijheid van NGO's en de mate van participatie hangt af van de ruimte waarbinnen zij zich bewegen. In mijn onderzoek gaat het om de besluitvormingsruimte van de Europese Unie en op welke manier NGO netwerken zich in deze besluitvormingsruimte kunnen bewegen. Van belang is om het concept participatie hierbij nader toe te lichten. In mijn onderzoek doel ik met de participatie van een NGO netwerk op de mogelijkheid van een NGO netwerk om haar doelen na te kunnen streven en de mogelijkheid om zich te kunnen bewegen binnen de politieke arena. Op deze manier kan een NGO netwerk "meedoen" in het politieke proces binnen de EU.

Volgens Clark kan de overheid het politieke milieu voor de NGO sector met behulp van politieke instrumenten beïnvloeden, in positieve dan wel negatieve zin. Vanuit het oogpunt van NGO's is het meest gunstige politieke milieu een milieu waarin de wettelijke beperkingen minimaal zijn, de NGO's complete vrijheid hebben in de keuze van wie zij financieringen en gunsten mogen ontvangen, zij zich zo vrij mogelijk kunnen uitspreken en zij tot slot complete vrijheid hebben in de keuze met wie of welke actoren zij zich kunnen associëren (Clark, 1995: 598). In veel liberale democratieën is er sprake van een relatie tussen NGO's en overheden waarbij de partijen met elkaar samenwerken om overeenkomstige problemen op te lossen. Over stukken waar de partijen niet dezelfde mening delen, wordt een debat gevoerd (Clark, 1995: 598). De politieke instrumenten waar de overheid gebruik van kan maken om invloed uit te oefenen op het politieke milieu van NGO's zijn *good governance*, regelgeving en fiscale wetgeving, operationele samenwerking, beleidsvorming, coördinatie en gouvernementele financiering (Clark, 1995: 598).

- *Good governance*

Binnen een staat is sprake van *good governance*, wanneer de overheid van deze staat participatie van NGO's promoot en de overheid meewerkt aan een sterke *civil society* (Clark, 1995: 598). Een sterke *civil society* heeft namelijk voordelen voor de overheid; door de uiting van wensen en belangen van de burgers via NGO's kan de overheid hier makkelijker op in spelen en NGO's beschermen de vrijheid van burgers door willekeur van de overheid te beperken (Clark et al., 1998: 2).

- Regelgeving en fiscale wetgeving

Restrictieve wetten en procedures die ontwikkeld zijn om de politieke controle van de overheid te versterken, beperken de bewegingsvrijheid van NGO's en de mogelijkheid om te participeren in de beleidsvorming (Clark, 1995: 598). Wanneer er door de overheid regelgeving wordt opgelegd aan NGO's, moet er een balans gezocht worden zodat de ontwikkeling van NGO's niet wordt verhinderd (Clark, 1995: 598).

De transparantie en onpartijdigheid van de overheid binnen haar fiscale beleid is een belangrijk aspect omdat het fiscale beleid van de overheid voor NGO's een drijfveer kan vormen om hun legitimiteit proberen te vergroten (Clark, 1995: 598).

- Operationele samenwerking

Bij de operationele samenwerking is de open dan wel gesloten houding van overheden tegenover een samenwerking met NGO's van belang (Clark, 1995: 598). Een open houding tegenover samenwerking kunnen voordelen voor beide partijen opleveren, maar daarbij moeten NGO's zelfstandig kunnen blijven. Zo moeten ze zonder invloed van de overheid hun eigen agenda kunnen blijven samenstellen en moeten NGO's de mogelijkheid blijven behouden om de belanghebbende groep uit de samenleving te kunnen blijven vertegenwoordigen (Clark, 1995: 598).

- Beleidsvorming

Dit politieke instrument heeft betrekking op de mate waarin overheden NGO's betrekken in het politieke debat en daarmee het publieke debat bevorderen (Clark, 1995: 599). Daarnaast kunnen overheden NGO's betrekken in de beleidsvorming door bijvoorbeeld informatie uit te wisselen over de inhoud hiervan (Clark, 1995: 599). De toegang bij onderhandelingen is niet alleen van belang, ook de informatie-uitwisseling tussen de overheid en NGO's is een cruciaal punt bij dit politieke instrument (Clark, 1995: 599). Daarnaast kunnen overheden bijvoorbeeld de bestuurders/onderhandelaars van NGO's uitnodigen om mee te werken in een overheidscommissie of ander orgaan van de overheid, welke betrekking heeft op de beleidsvorming (Clark, 1995: 599).

- Coördinatie

De overheid streeft ernaar om de NGO's te coördineren, maar niet te domineren (Clark, 1995: 599). Voor de overheid is het van belang kennis te hebben van het programma en de prioriteiten van de NGO's, maar andersom is het voor de NGO's van belang om op de hoogte te zijn van de prioriteiten van de overheid om zo haar programma op strategische wijze te kunnen plannen (Clark, 1995: 599). Belangrijk hierbij is dat coördinatie geen controle betekent (Clark, 1995: 599).

- Gouvernemente financiering

Overheden kunnen door middel van financieringen NGO's bevorderen. Hierbij moet wel worden opgepast dat de autonomie en onafhankelijkheid van de NGO's niet wordt aangetast (Clark, 1995: 599). Het is noodzakelijk voor de overheid om eensgezind te zijn met de NGO

over prioriteiten binnen het beleidsterrein, voordat de financiële support plaatsvindt (Clark, 1995: 599).

Op het niveau van de Europese Unie

Door internationalisering is de rol van de non-gouvernementele sector en zijn interactie met de staat veranderd. Steeds meer worden nationale problemen op het niveau van de Europese Unie opgelost (Bouget & Prouteau, 2002: 31). Deze verschuiving is een belangrijke stimulans geweest voor het institutionele pluralisme, waarbij de non-profit sector zowel nationaal als transnationaal een grotere rol ging spelen in de politiek en beleidsvorming. NGO's zijn op deze wijze belangrijke actoren geworden in de gestructureerde *civil dialogue* tussen burgers en nationale overheden en tussen burgers en supranationale entiteiten, zoals de EU (Bouget & Prouteau, 2002: 32). De Europese *civil dialogue* is een proces waarbij NGO's input leveren in de beleidsvorming van de EU en waarbij NGO's geïnformeerd worden over ontwikkelingen binnen de EU (Bouget & Prouteau, 2002: 33). De EU kent een *multi-level* bestuur, wat inhoudt dat de ontwikkeling en implementatie van EU beleid plaats vindt op verschillende niveaus en er verschillende instellingen zijn die invloed hebben op het beleid (Bugdahn, 2008: 591). Hierin spelen NGO netwerken een grote rol. Deze binnen de EU gecentreerde NGO netwerken linken gelijksoortige NGO's aan elkaar, waarbij de samenwerking tussen deze NGO's centraal staat (Bugdahn, 2008: 589).

Anti-discriminatie en antiracisme binnen de EU

Rond 1990 werden discriminatie en racisme in de lidstaten van de EU steeds meer zichtbaar. Naar aanleiding hiervan begonnen verschillende organisaties druk uit te oefenen op de EU om in actie te komen tegen de discriminatie en het racisme (Niessen, 2000: 497). De *Starting Line Group* (SLG), welke tegenwoordig niet meer bestaat, werd gevormd door een breed scala aan non-gouvernementele actoren die actief waren op het gebied van anti-discriminatie binnen de lidstaten van de EU. Deze SLG ging een belangrijke rol spelen in de debatten binnen de EU over het te voeren anti-discriminatie en antiracistische beleid. SLG geloofde dat door het voeren van deze debatten het bewustzijn van de ernst van het discriminatie- en racismeprobleem zou groeien en dat het aannemen van een effectief anti-discriminatie beleid binnen de EU dichterbij zou brengen (Niessen: 2000: 494). Met succes, want 1997 werd door

de EU uitgeroepen tot het Europese Jaar tegen Racisme, waarna het NGO netwerk *European Network Against Racism* (ENAR) werd gevormd. In dit netwerk werken Europese NGO's samen om discriminatie en racisme in alle lidstaten van de EU te bestrijden (Bouget & Prouteau, 2002: 35). In 2000 neemt de EU twee richtlijnen aan die betrekking hebben op gelijke behandeling en anti-discriminatie (Niessen, 2000: 493). In het jaarverslag van 2014 van de ENAR, het *Annual Report 2014*, zegt de ENAR dat ze “tegen racisme en discriminatie zijn en staan voor gelijkheid, solidariteit en het welzijn voor iedereen in Europa” (ENAR, 2014: 2). Om dit te bereiken brengen ze “lokale en nationale antiracistische NGO's van door Europa met elkaar in verbinding” en “uitten ze de zorgen en belangen van etnische en religieuze minderheden in de Europese en nationale debatten” (ENAR, 2014: 2).

Hypothesen

De theorie van Clark (1995) zal worden toegepast op de EU, waarmee het opererende milieu van NGO netwerken binnen de EU wordt onderzocht. Aan de hand van deze theorie zullen de gebreken en/of sterke kanten van het opererende milieu van NGO netwerken binnen de EU kunnen worden vastgesteld. De EU kan door middel van politieke instrumenten het opererende milieu voor NGO netwerken beïnvloeden. De bewegingsvrijheid van NGO netwerken en de mogelijkheid om te participeren hangt af van de omvang van dit opererende milieu. De successen van de NGO netwerken zeggen daarmee iets over de waarde van het opererende milieu binnen de Europese Unie. Wanneer NGO netwerken binnen de Europese Unie namelijk veel successen weten te behalen, zal de waarde van het opererende milieu positief zijn. Aan de hand van deze verwachting kunnen de volgende hypothesen gesteld worden:

H1: Als de EU gebruik maakt van de politieke instrumenten, dan zal dit het opererende milieu van NGO netwerken bevorderen.

H2: Hoe groter de omvang van het opererende milieu van NGO netwerken is, hoe meer bewegingsvrijheid NGO netwerken hebben.

Methodologie

Voor dit onderzoek zal van een deductieve benadering gebruik worden gemaakt. Er wordt een theorie getoetst in de praktijk, de theorie van John Clark (1995) binnen de Europese Unie, wat de deductieve benadering inhoudt. Er is gekozen voor een representatieve *case study*, waarbij een typische case en een NGO netwerk die representatief is voor de NGO netwerken binnen de EU, gedetailleerd kan worden onderzocht. Op deze manier wordt de mogelijkheid gecreëerd om een generaliserende conclusie te kunnen trekken.

Deze representatieve case is het beleid van anti-discriminatie en antiracisme van de Europese Unie. Het terrein van anti-discriminatie en antiracisme is een representatieve case omdat het een onderwerp is binnen de EU waar de EU zich veel mee bezig houdt. Zo is non-discriminatie een fundamenteel recht binnen de EU en staat dit recht genoemd in artikel 21 van het Handvest van de Grondrechten van de Europese Unie. Om deze case verder af te bakenen wordt er gekeken naar het NGO netwerk binnen dit terrein, namelijk de *European Network Against Racism* (ENAR).

Om de variabelen te onderzoeken zal er een content analyse uitgevoerd worden. Er zal gebruik worden gemaakt van de primaire bronnen en informatie die de ENAR op haar website (<http://www.enar-eu.org>) heeft gepubliceerd. Vooral de events, rapporten, verslagen en politieke documenten van de ENAR die te vinden zijn op de website zijn in mijn onderzoek van belang. Er zal alleen gekeken worden naar documenten die zijn gepubliceerd in 2014 en 2015 en events die zijn georganiseerd in 2014 en 2015.

Operationalisering variabelen

Het opererende milieu van de NGO netwerken binnen de EU is de afhankelijke variabele in dit onderzoek. Deze afhankelijke variabele hangt af van de onafhankelijke variabelen, welke de politieke instrumenten zijn. Daarom zullen de politieke instrumenten worden onderzocht om een conclusie over het opererende milieu van NGO netwerken binnen de EU te kunnen trekken. Het is noodzakelijk om deze instrumenten te operationaliseren om het mogelijk te maken om ze te onderzoeken.

- *Good governance*: Deze variabele is lastig te kwantificeren, waardoor het een abstracte variabele blijft. Er zal worden gekeken in hoeverre de EU in haar documenten de *civil society* promoot. Daarnaast wordt gekeken naar de mogelijkheden die de ENAR aan de burger biedt om betrokken te raken en haar mening te kunnen laten horen. Hierbij zal vooral worden gekeken naar de activiteiten die de ENAR heeft

georganiseerd. Dit omdat de mogelijkheid om activiteiten te kunnen organiseren laat zien dat de EU de *civil society* daarin vrij laat.

- Regelgeving en fiscale wetgeving: Bij deze variabele kan worden gekeken naar de regelgeving van de EU die betrekking heeft op NGO netwerken. Omdat deze regelgeving niet voorhanden ligt en er niet genoeg tijd is tijdens het schrijven van deze bachelorscriptie om de regelgeving nader te bekijken, kan ik deze variabele helaas niet meenemen in mijn onderzoek.
- Operationele samenwerking: Er zal worden gekeken naar de samenwerking tussen de EU en de ENAR. Hierbij zal worden gekeken naar hoe vaak de ENAR en de EU gezamenlijk events organiseren. Beide partijen hoeven niet de organisator te zijn, ook events waarbij de ene partij de event organiseert en de andere partij participeert zijn meegenomen in het onderzoek.
- Beleidsvorming: Er zal gekeken worden naar de manieren waarop de ENAR haar politieke standpunten laat weten en daarmee anderen probeert te overtuigen. Daarnaast zal worden gelet op welke personen en/of instellingen van de EU de ENAR zich richt om te kunnen participeren en welke contacten de ENAR binnen de EU heeft.
- Coördinatie: Ook deze variabele is lastig te kwantificeren omdat het gaat om coördinatie, niet om controle. Ik zal kijken naar de doelen van de EU en ENAR als het gaat om antiracisme en anti-discriminatie en deze doelen met elkaar vergelijken. Hierbij moet gezegd worden dat de uitkomst van deze vergelijking gebaseerd is op mijn eigen interpretatie. Ook wordt gekeken of de EU invloed heeft op het na te streven doel van de ENAR en op het programma en agenda van de ENAR. Daarnaast zal worden gekeken naar in hoeverre de EU invloed heeft op de selectie van NGO's voor de ENAR.
- Gouvernementele financiering: Welke financiële ondersteuning van de EU aan de ENAR is er te zien en wat is de omvang van deze financiering?

Naast deze politieke instrumenten zal ik de successen van de ENAR als toegevoegde variabele meenemen in mijn onderzoek. Wanneer de ENAR namelijk veel bewegingsvrijheid kent binnen de EU, zal zij ook meer successen weten te behalen. Daarom zeggen de behaalde successen van de ENAR ook iets over de bewegingsvrijheid van de ENAR. Hiervoor zal gekeken worden naar de successen die de ENAR zelf op haar website stelt.

Variabele	Operationalisering
<i>Good governance</i>	Promotie van de <i>civil society</i> door de EU.
	Activiteiten georganiseerd door de ENAR.
Operationele samenwerking	Events georganiseerd door de ENAR en EU
Beleidsvorming	Manieren die de ENAR gebruikt om haar politieke standpunt te laten weten (en anderen te overtuigen)
	Welke contacten onderhoudt de ENAR binnen de EU.
Coördinatie	Vergelijking doel van de EU en de ENAR op het gebied van anti-discriminatie en antiracisme.
	Invloed van de EU op het doel, het programma en de agenda van de ENAR.
	Invloed van de EU op de selectie van deelnemende NGO's binnen de ENAR.
Gouvernementele financiering	Financiële ondersteuning vanuit de EU aan de ENAR.
Succes van de ENAR	De door de ENAR gestelde successen op de website.

Tabel: operationalisering onafhankelijke variabelen.

Het opererende milieu van NGO netwerken binnen de EU

Resultaten

Good governance

Deze variabele is geoperationaliseerd door te kijken naar de promotie van de *civil society* door de EU en de activiteiten van de ENAR. Zoals bij de operationalisering al is vermeld, is deze variabele lastig te kwantificeren. *Good governance* is een abstract begrip en lastig te meten binnen de grenzen van mijn bachelorscriptie. Daarom is de uitwerking van deze variabele vooral een interpretatie van mijzelf, gebaseerd op primaire documenten over NGO's van de Europese Commissie. Er wordt alleen gekeken naar primaire documenten van de Europese Commissie als instelling van de EU. Ook om deze redenen kunnen er geen (stellige) conclusies worden getrokken op basis van deze variabele, maar kan gezien worden als ondersteuning.

In de *discussion paper* (2000) van de Europese Commissie "*The Commission and Non-Governmental Organisations: Building a Stronger Partnership*" worden de voordelen van een sterkere samenwerking met NGO's benoemd. Zo zouden NGO's de participatiedemocratie versterken, representeren ze binnen de EU de belangen van een specifieke groep burgers, dragen ze bij aan beleidsvorming en zorgen ze voor Europese integratie (European Commission, 2000: 4). Ook wordt de *civil society* in deze *discussion paper* genoemd en vindt de Europese Commissie "het van belang om de ontwikkeling van de *civil society* op Europees niveau te versterken" (European Commission, 2000: 6). In de *White paper* (2001) over "*European Governance*" wordt aandacht besteed aan de *good governance* en de *civil society* binnen de EU. De *civil society* op EU niveau wordt aangemoedigd omdat er op deze manier beter naar de belangen van de burgers kan worden geluisterd en de EU onder deze burgers meer support voor beleid kan creëren (CEC, 2001: 14). Daarnaast kunnen burgers door middel van deze *civil society* meer betrokken raken bij de doelen en activiteiten van de EU (CEC, 2001: 15). In het document van de Europese Commissie "*Communication from the Commission*" (2002) noemt de Commissie de organisaties binnen deze *civil society* "bemiddelaars in het beleidsdebat" (CEC, 2002: 5). Daarom wordt in de eerder genoemde *White paper* geconcludeerd dat de Commissie de *civil society* moet versterken door onder andere opener overleg te voeren met de organisaties binnen de *civil society* (CEC, 2001: 30).

Daarnaast heeft de Europese Commissie in 2015 voor het eerst de *Annual Colloquium on Fundamental Rights in the EU* georganiseerd. Deze bijeenkomst zal jaarlijks georganiseerd

worden en heeft als doel om de samenwerking en politieke betrokkenheid bij de promotie en bescherming van fundamentele rechten binnen de EU te versterken. Door middel van het versterken van de dialoog tussen de EU en onder andere de *civil society*, wordt geprobeerd deze doelen te bereiken (website Europese Commissie, 2016).

Daarnaast heb ik gekeken naar de activiteiten uit 2014 en 2015 georganiseerd, of medegeorganiseerd, door de ENAR. De ENAR heeft in deze twee jaren 12 events georganiseerd. Bij 5 van deze events waren afgevaardigden van de EU aanwezig (als spreker of als deelnemer) of was in samenwerking met de EU georganiseerd (website ENAR, 2016).

Operationele samenwerking

Door middel van events wordt er informatie uitgewisseld tussen de EU en de ENAR en kan er worden gediscussieerd over bepaalde thema's en ontwikkelingen.

- De ENAR is volledig lid van de *Social Platform*, wat een platform is die NGO's samenbrengt die zich bezig houden met Europese rechten in de sociale sector. Het doel van deze platform is om sociale rechtvaardigheid, gelijkheid en de participatie democratie te promoten door een stem te geven aan de belangen van de organisaties die lid zijn (website *Social Platform*, 2016). De Europese Commissie organiseert samen met dit *Social Platform*, twee keer per jaar een bijeenkomst voor NGO's. Tijdens deze bijeenkomsten bestaat er de mogelijkheid om te discussiëren over huidige ontwikkelingen binnen de EU, zoals beleidsvoorstellen. Vervolgens kan de Europese Commissie bijeenkomsten voor aparte gevallen organiseren indien nodig (website Europese Commissie, 2016). De ENAR is bij deze bijeenkomsten aanwezig.
- Daarnaast zijn er in 2014 en 2015 5 events georganiseerd door de ENAR of met medeorganisatie van de ENAR waarbij de EU aanwezig was.
 - o In 2014 werden debatten over *Afrophobia* georganiseerd in het Europees Parlement. Deze debatten werden georganiseerd door de ENAR in samenwerking met een ander NGO netwerk genaamd *European Coalition of Cities Against Racism* en drie leden van het Europees Parlement, Jean-Jacob Bicep, Jean Lambert en Philippe Lamberts. Voor dit event waren leden van het Europees Parlement, medewerkers van de EU, *civil society* organisaties en academici uitgenodigd (website ENAR, 2016).
 - o In 2014 werd door de ENAR en NGO netwerk *ILGA-Europe* een persconferentie gegeven in het Europees Parlement over de lancering voor een

campagne tijdens de Europese verkiezingen. De campagne, *#NoHateEP2014*, wil een Europese verkiezing die vrij is van discriminatie en intolerantie (website ENAR, 2016).

- In 2015 werd er een *roundtable* georganiseerd over het bestrijden van *Afrophobia* in de EU. Dit werd georganiseerd door de ENAR, de *Anti-Racism and Diversity Intergroup* en een aantal politieke groepen uit het Europees Parlement, namelijk S&D, GUE-NGL en *the Greens*. Verschillende leden van het Europees Parlement en de ENAR kregen het woord (website ENAR, 2016).
- In 2015 organiseerde de ENAR een event rondom de lancering van het “*Shadow Report: Racist Crime in Europe*”. Het event vond plaats in het Europees Parlement en tijdens het event werden verschillende speeches en discussies over het thema gehouden. Verschillende leden van het Europees Parlement namen deel in deze discussies (website ENAR, 2016).
- In 2015 werden door de ENAR in samenwerking met een verscheiden aantal NGO netwerken en NGO’s, debatten georganiseerd met het thema “*Fighting Racial Discrimination in Housing: Forces Evictions Against Roma*”. 8 Leden van het Europees Parlement waren uitgenodigd om te spreken tijdens dit event. Dit waren leden uit de politieke groepen S&D, GUE-NGL, ALDE, EPP en *the Greens* (website ENAR, 2016).

Beleidsvorming

De ENAR reageert door middel van het voeren van campagnes en het opstellen van documenten zoals *joint statements*, vragen en rapporten, op ontwikkelingen binnen de EU. Op deze manier probeert de ENAR haar politieke positie te laten horen binnen de EU en anderen van deze politieke positie te overtuigen. In 2014 en 2015 heeft de ENAR in totaal 22 van zulke documenten gepubliceerd op haar website. Hiervan hebben 11 documenten betrekking op de politieke positie van de ENAR, 10 zijn inhoudelijke verslagen en 1 is een *shadow report* (website ENAR, 2016).

- Politieke positie: Deze 11 documenten bestaan uit 5 *joint statements* gericht aan de Europese Commissie en het Europees Parlement, 2 *policy statements* en 4 overige documenten die vragen en reacties over ontwikkelingen binnen de EU bevatten (website ENAR, 2016).
- Inhoudelijke verslagen: Van deze 10 documenten zijn 4 verslagen over georganiseerde events, 2 zijn jaarverslagen, 1 is een boek en 3 zijn inhoudelijke verslagen en

onderzoeken over bepaalde onderwerpen binnen het thema, zoals de manier van datacollectie (website ENAR, 2016).

- Shadow Report: 1 Document is het 2014/2015 *Shadow Report on Afrophobia in Europe* van de ENAR (website ENAR, 2016).

Daarnaast heeft de ENAR in 2014 campagne gevoerd naar aanleiding van de verkiezingen voor het Europees Parlement (website ENAR, 2016). Van belang zijn de volgende onderdelen van deze campagne:

- Kandidaten en politieke partijen werden gevraagd de top 7 van eisen om de gelijkheid in de EU te bevorderen, opgesteld door de ENAR, te steunen (website ENAR, 2016).
- *#NoHateEP2014* campagne, waarbij de speeches van kandidaten werden gecontroleerd op discriminatie en racisme (website ENAR, 2016).
- *Your Vote Can Unite* campagne, waarbij burgers van de EU werden gestimuleerd om op bepaalde kandidaten te stemmen. Ook de “*I vote for diversity*” facebook pagina moedigde burgers aan om te gaan stemmen op kandidaten die bijvoorbeeld de top 7 eisen van de ENAR steunden (website ENAR, 2016).

Ook is geprobeerd uit te zoeken welke contacten de ENAR binnen de EU onderhoudt en of hier een structuur in te zien is. Dit is helaas niet duidelijk te onderzoeken geweest. Er is te zien dat sprekers bij events en participanten van events vaak individuele leden van het Europees Parlement zijn. Documenten en campagnes zijn vaak gericht op de Europese Commissie en het Europees Parlement. Ik zal dit aspect echter niet meenemen in mijn conclusie omdat ik hier te weinig gegronde resultaten voor heb gevonden.

Coördinatie

Voor de doelen van de ENAR heb ik het primaire document van de ENAR *Strategic Objectives 2015-2017* geraadpleegd. Hierin staan concrete en strategische doelen voor 2015-2017. In de Statuten van de ENAR staan ook doelen genoemd, maar dit zijn meer de algemene doelen van de ENAR. De ENAR noemt geen invloeden van de EU op de doelen.

- Racistische misdrijven: Aannemen van een sterkere en effectievere EU wetgeving racistische wetgeving (ENAR, 2015: 2).
- Strategieën om de integratie van bepaalde groepen uit de samenleving te bevorderen en het beter aanpakken van specifieke vormen van racisme: Aannemen van een duurzaam kader door de Europese Raad om racisme op grond van onder andere geslacht, leeftijd, klasse tegen te gaan (ENAR, 2015: 2).

- Dataverzameling voor het bepalen van gelijkheid: Aannemen van een EU-kader over de dataverzameling van gelijkheid in lidstaten. De bedoeling is dat lidstaten deze methode van dataverzameling gebruiken om directe en indirecte vormen van ongelijkheden te kunnen meten (ENAR, 2015: 3).
- Promotie van diversiteit en inclusiviteit op werk: Door middel van het door de ENAR georganiseerde *Equal@work Platform* zullen zakenmensen, sociale partners, NGO's, publieke autoriteiten en academici samen gebracht worden om diversiteit en inclusiviteit te proberen te verbeteren (ENAR, 2015: 3).
- ENAR's lidmaatschap: Het ENAR lidmaatschap is een inclusieve, constructieve, progressieve en niet-partijgebonden keuze binnen de EU (ENAR, 2015: 4).

Voor de doelen van de EU als het gaat om het nastreven van anti-discriminatie en antiracisme heb ik gekeken naar wetgeving en richtlijnen. Ik ben me ervan bewust dat het niet net zulke praktische doelen zijn als bij de ENAR is gevonden. Daarom kan niet een exacte vergelijking van de doelen gemaakt worden, maar kan wel worden gekeken of beide partijen met de neus dezelfde kant op staan en kan daar een voorzichtige aanname van worden gemaakt.

Het nastreven van anti-discriminatie en antiracisme door de EU is te zien in de wetgeving en richtlijnen die de EU opgesteld heeft. Zo staat non-discriminatie genoemd in artikel 21 van het Handvest van de Grondrechten van de Europese Unie. Daarnaast gaat de richtlijn 2000/43/EC over "gelijke behandeling van personen ongeacht ras of etnische afstamming" en de richtlijn 2000/78/EG over "gelijke behandeling in arbeid en beroep" (website Europese Commissie, 2016).

Daarnaast heb ik bij dit politieke instrument gekeken naar de invloed van de EU op de selectie van NGO's voor de ENAR. Uit primaire documenten van de Europese Commissie die gaan over NGO's binnen de EU, stelt de Europese Commissie dat er een selectie door de Commissie of door het netwerk zelf uit wordt gevoerd voordat een NGO kan participeren binnen een netwerk op EU niveau (European Commission, 2000: 10). Voor deze selectie wordt gelet op "de structuur van lidmaatschap, de transparantie van de NGO en over de manier waarop ze werken, eerdere participatie, kennis over het terrein en hun capaciteit om informatie en meningen tussen de Commissie en de Europese burger uit te wisselen" (European Commission, 2000: 10). De ENAR stelt in haar Statuten (2012) dat organisaties lidmaatschap kunnen verkrijgen wanneer ze de missie van de ENAR willen volgen en willen samenwerken om discriminatie en racisme te bestrijden en wanneer ze aanvaardt worden door

de ENAR *Board* en door de relevante ENAR Nationaal Platform (ENAR, 2012: 3). Hier is geen invloed van de Europese Commissie op deze selectie te ontdekken.

Gouvernementele financiering

In het *Annual Report 2014* is de financiële balans van 2014 opgenomen. Hier zijn twee financieringen te zien die als *core funding* worden gekenmerkt (ENAR, 2014: 24). De *European Commission DG Justice*, oftewel de Europese Commissie Directoraat-Generaal Justitie en Consumentenzaken, is met een bedrag van €800.458,70 een *core funding*. Het totale inkomen van de ENAR wordt gesteld op €1.065.422,74 (ENAR, 2014: 24). Dit betekent dat 75% van het totale inkomen van de ENAR door een instelling van de EU wordt gefinancierd ($800.458,70/1.065.422,74*100$).

Het programma waaruit de ENAR gefinancierd wordt is een programma van de Europese Commissie om support te leveren aan projecten die als doel hebben om discriminatie te bestrijden (website Europese Commissie, 2016). Voordat projecten financiering van het programma ontvangen wordt er naar een aantal aspecten van het project gekeken en wordt er gekeken of deze een meerwaarde kunnen opleveren voor de EU (website Europese Commissie, 2016). Zo moet het project resulteren in positieve ontwikkelingen voor meer dan een enkele lidstaat van de EU (website Europese Commissie, 2016). Daarnaast wordt gekeken of de implementatie van het Unierecht en het beleid van de EU op effectieve en consistente manier gebeurt, of het publieke begrip van het issue waar het project om draait verbetert wordt, of er door middel van het project wederzijds vertrouwen tussen lidstaten wordt opgebouwd en wat de transnationale impact van het project is (website Europese Commissie, 2016). Tot slot wordt gekeken of het project praktische oplossingen oplevert voor uitdagingen waar de EU tegenaan loopt (website Europese Commissie, 2016).

Het *Annual Report* van 2015 is nog niet op de website van de ENAR verschenen, waardoor er nog geen uitspraken over de financiering van de ENAR door de EU in 2015 kan worden gedaan.

Succes ENAR

Om de successen van de ENAR uit 2014 en 2015 te weten te komen heb ik de website van de ENAR geraadpleegd. Omdat het stellen van een succes subjectief is en tussen personen kan verschillen, kijk ik wat de ENAR zelf als successen stelt. Deze variabele is niet opgenomen in de theorie van Clark (1995) en het is lastig te definiëren wanneer de ENAR “veel” en wanneer

de ENAR “weinig” successen heeft weten te behalen. Daarom zie ik deze variabele als een toevoeging op de politieke instrumenten, maar zal de uiteindelijke conclusie niet teveel op deze variabele gebaseerd kunnen worden.

Op de website stelt de ENAR dat een aantal van de jaarlijkse *Shadow Reports* een langdurig effect hebben gehad, zo ook het *Shadow Report* uit 2014 (website ENAR, 2016). In 2014 heeft de ENAR drie grote successen behaald, waaronder de “heroprlichting van een *intergroup* binnen het Europees Parlement die zich bezighoudt met antiracisme en diversiteit” (website ENAR, 2016). Daarnaast draagt de ENAR bij aan “de pogingen om de Europese Commissie bereid te krijgen om een rapport te publiceren die de gelijkheid binnen lidstaten weergeeft”, waarbij de wijze van dataverzameling van belang is (website ENAR, 2016). Ten derde heeft de ENAR in 2014, samen met de politieke partij uit het Europees Parlement *the Greens*, een evenement georganiseerd over *Afrophobia* in de EU, waardoor volgens de ENAR “het tegengaan van *Afrophobia* op de Europese agenda is komen te staan” (website ENAR, 2016).

De bewegingsvrijheid van de ENAR

Aan de hand van de uitkomsten van het onderzoek naar de politieke instrumenten, zal er naar de hypothesen gekeken worden. Omdat ik door de tijd die is gesteld voor mijn bachelorscriptie niet alle variabelen mee heb kunnen nemen in mijn onderzoek en ik maar beperkte toegang tot data had waardoor ik grotendeels afhankelijk was van de website van de ENAR, zullen er alleen bescheiden uitspraken over de uiteindelijke uitkomst gedaan kunnen worden.

Good governance is een lastig te kwantificeren variabele, waardoor daar niet teveel aannames uit gehaald kunnen worden. De organisatie van de *Annual Colloquium on Fundamental Rights in the EU* door de Europese Commissie laat een intentie zien om banden met de *civil society* te versterken. Daarnaast heeft de ENAR in 2014 en 2015 12 events weten te organiseren, wat laat zien dat de EU deze vorm van participatie toelaat. Als gekeken wordt naar de operationele samenwerking tussen de ENAR en de EU, dan is te zien dat bij een flink deel van de activiteiten (5 van de 12) die de ENAR in 2014 en 2015 heeft georganiseerd, de EU (afgevaardigden van instellingen van de EU) betrokken is geweest als spreker of als participant. Tijdens deze events kan er informatie tussen de ENAR en de EU uitgewisseld worden en kan er over bepaalde onderwerpen gediscussieerd worden. Dit laat een samenwerking zien tussen de ENAR en de EU. Echter is deze samenwerking niet alleen

tussen de ENAR en de EU omdat er bij de georganiseerde events ook vaak andere partijen aanwezig zijn. De ENAR publiceert documenten en organiseert campagnes om haar politieke standpunt te laten horen en anderen te overtuigen om dit politieke standpunt ook aan te nemen. Het is lastig om vast te stellen hoeveel invloed de ENAR daadwerkelijk door middel van deze documenten en campagnes heeft op de beleidsvorming binnen de EU. Het laat wel zien dat de ENAR vrij is om door middel van deze documenten en campagnes te participeren binnen de EU. Het politieke instrument coördinatie was een lastig te kwantificeren variabele en kan daarom meer als een interpretatie van mijzelf worden gezien. Ik heb hierbij gekeken naar de doelen van de ENAR en de EU als het gaat om anti-discriminatie en antiracisme. Een exacte vergelijking kan niet worden gemaakt, maar wel is te zien dat beide partijen gelijkgezind zijn als het gaat om het bestrijden van discriminatie en racisme. De richtlijnen van de EU laten zien dat de EU het als een belangrijk thema acht. Er was geen invloed vanuit de EU op de selectie van NGO's voor de ENAR te vinden, waaruit voorzichtig gesteld kan worden dat de EU de ENAR vrij laat in het accepteren van organisaties als leden van de ENAR. Als laatste politieke instrument is er gekeken naar de financiering van de ENAR en in welke mate deze afkomstig is van de EU. Hier was te zien dat de ENAR financiering vanuit de EU ontvangt. Als toegevoegde variabele is gekeken naar het succes van de ENAR. Omdat succes een lastig te definiëren concept is, is gekeken naar wat de ENAR zelf als behaalde succes stelt. Deze drie successen hebben vooral te maken met het bewustzijn rondom het onderwerp anti-discriminatie en antiracisme.

Vervolgens kan worden gekeken of de twee hypothesen bewezen kunnen worden. De eerste hypothese, *“als de EU gebruik maakt van de politieke instrumenten, dan zal dit het opererende milieu van NGO netwerken bevorderen”* kan aan de hand van de resultaten voorzichtig worden bewezen. Volgens de theorie van Clark (1995) wordt het opererende milieu van NGO's bevordert door de politieke instrumenten. Van de onderzochte politieke instrumenten maakt de EU gebruik, waardoor de ENAR kan participeren en de mogelijkheid heeft haar doelen na te streven. Dit laat zien dat de ENAR zich in een omvangrijk opererend milieu bevindt. De tweede hypothese, *“hoe groter de omvang van het opererende milieu van NGO netwerken is, hoe meer bewegingsvrijheid NGO netwerken hebben”*, kan ik aan de hand van mijn onderzoek helaas niet bewijzen, omdat ik hier niet genoeg data voor heb kunnen vinden. Naar mijn interpretatie is aan de hand van de documenten, campagnes, events en successen van de ENAR is te zien dat zij zich vrij kan bewegen binnen de EU zonder dat zij hierbij aan strikte controles of voorwaarden moet voldoen. Hier heb ik echter geen objectieve bewijzen voor kunnen vinden. Om deze hypothese te kunnen bewijzen denk ik dat daarnaast

een vergelijkende *case study* gedaan moet worden, waarbij een case die zich in een omvangrijk opererend milieu bevindt vergeleken wordt met een case die zich in een minder omvangrijk opererend milieu bevindt.

Tot slot zal ik proberen mijn onderzoeksvraag te beantwoorden, welke als volgt luidt: In hoeverre hebben NGO netwerken bewegingsvrijheid om te participeren binnen de Europese Unie? Aan de hand van de hypothesen kan ik voorzichtig stellen dat de ENAR een omvangrijk opererend milieu kent en naar mijn mening veel bewegingsvrijheid heeft om te kunnen participeren binnen de EU en haar doelen na te streven. Dit is een voorzichtig antwoord en er zal meer onderzoek nodig zijn om dit antwoord van objectieve bewijzen te kunnen voorzien. Ik hoop dat ik door middel van deze bachelorscriptie een goede opstap heb gegeven om verder onderzoek te doen naar dit opererende milieu van NGO netwerken binnen de EU.

Conclusie

In deze bachelor scriptie heb ik de onderzoeksvraag “in hoeverre hebben NGO netwerken bewegingsvrijheid om te participeren binnen de Europese Unie?” geprobeerd te beantwoorden. Hiervoor heb ik gekeken naar het opererende milieu van NGO netwerken binnen de EU als afhankelijke variabele. De politieke instrumenten zoals deze door Clark (1995) gedefinieerd zijn, heb ik onderzocht als onafhankelijke variabelen. De eerste hypothese stelde dat wanneer de EU gebruik zou maken van de politieke instrumenten, dit het opererende milieu van NGO netwerken zou bevorderen. Aan de hand van de dataverzameling kan voorzichtig gesteld worden dat deze hypothese klopt. Te zien was dat van de meeste politieke instrumenten sprake was als gekeken werd naar NGO netwerk de ENAR en dat de ENAR daardoor kan participeren binnen de EU en haar doelen na kan streven. Daarnaast ben ik aan de hand van de data van de ENAR geen door de EU opgestelde obstakels tegen gekomen die de participatie van de ENAR zou bemoeilijken. Dit is echter een interpretatie en geen harde stelling. Als tweede hypothese was gesteld dat hoe groter de omvang van het opererende milieu van NGO netwerken zou zijn, hoe meer bewegingsvrijheid NGO netwerken zouden hebben. Deze heb ik helaas niet kunnen bewijzen.

De theorie van Clark (1995) bleek lastig in de praktijk toepasbaar. Vooral het kwantificeerbaar maken van de politieke instrumenten bleek lastig. Ik denk dat het een goede benadering is om het opererende milieu van NGO netwerken binnen de EU te kunnen bepalen, maar dat de politieke instrumenten eerst nader zullen moeten worden toegelicht en worden bekritiseerd voordat ze in de praktijk worden toegepast. Hiervoor kan gekeken worden in literatuur van andere onderzoekers, omdat er door onderzoekers veel geschreven is over de politieke instrumenten van overheden. Door de politieke instrumenten beter meetbaar te maken, zou de theorie ook beter kunnen worden getoetst.

Daar komt bij dat Clark (1995) in zijn theorie het concept lobbyen niet heeft meegenomen. Lobbyen is een veel gebruikte activiteit door NGO netwerken om te kunnen participeren in de beleidsvorming binnen de EU. Ik denk dat het ook goed is om deze indirecte vorm van participatie mee te nemen in volgend onderzoek, omdat ik denk dat het een belangrijk onderdeel is van de bewegingsvrijheid van NGO netwerken binnen de EU. Wanneer de bewegingsvrijheid door middel van politieke instrumenten beperkt wordt, kunnen NGO netwerken nog steeds door middel van lobbyen participeren en grote invloed uitoefenen op de beleidsvorming binnen de EU.

In mijn onderzoek heb ik de case anti-discriminatie en antiracisme als representatieve case genomen en daarbij naar de representatieve NGO netwerk de ENAR gekeken. Het zou ook interessant kunnen worden als er een vergelijking wordt gemaakt tussen het opererende milieu van een NGO netwerk van de representatieve case en het opererende milieu van een NGO netwerk van de afwijkende case. Wat zegt het over de democratie binnen de EU wanneer een NGO netwerk uit de afwijkende case beperkt wordt in haar participatie binnen de EU?

Concluderend kan gesteld worden dat er nog veel onderzoek mogelijk op het gebied van NGO netwerken binnen de Europese Unie. Ik hoop met mijn bachelorscriptie de interesse over dit onderwerp te hebben gewekt en een opstapje heb kunnen bieden voor nader onderzoek.

Literatuurlijst

- Bouget, D. & L. Prouteau (2002) "National and Supranational Government - NGO Relations: Anti-Discrimination Policy Formation in the European Union" *Public Administration and Development* 22, 31-37.
- Bugdahn, S. (2008) "Travelling to Brussels via Aarhus: can transnational NGO networks impact on EU policy?" *Journal of European Public Policy* 15(4), 588-606.
- CEC (2001) *European Governance: a White Paper*. Brussel, COM (2001) 428 final, 1-35.
- CEC (2002) *Communication from the Commission: Towards a reinforced culture of consultation and dialogue – General principles and minimum standards for consultation of interested parties by the Commission*. Brussel, COM (2002) 704 final, 1-28.
- Chopin, I. (1999) *Campaigning against racism and xenophobia: from a legislative perspective at European level* (Brussel: ENAR).
- Clark, A., E.J. Friedman & K. Hochstetler (1998) "The Sovereign Limits of Global Civil Society: A Comparison of NGO Participation in UN World Conferences on the Environment, Human Rights, and Women" *World Politics* 51(1), 1-35.
- Clark, J. (1995) "The State, Popular Participation, and the Voluntary Sector" *World Development* 23(4), 593-601.
- Cram, L. (2006) "Inventing the people: civil society participation and the enhabitation of the EU" in: S. Smismans (red.) *Civil Society and Legitimate European Governance* (Cheltenham & Northampton: Edward Elgar) 241-259.
- Doh, J.P. & T.R. Guay (2006) "Corporate Social Responsibility, Public Policy, and NGO Activism in Europe and the United States: An Institutional-Stakeholder Perspective" *Journal of Management Studies* 43(1), 47-70.
- European Commission (2000) *The Commission and Non-Governmental Organisations: Building a Stronger Partnership*. Brussel, COM (2000) 11 final, 1-25.
- European Network Against Racism (2014) *Annual Report 2014*, 1-28.
- European Network Against Racism (2012) *ENAR Statutes*, 1-13.
- European Network Against Racism (2015) *ENAR's Strategic Objectives 2015-2017: Turning Propositions into Actions*, 1-6.
- Niessen, J. (2000) "The Starting Line and the Promotion of EU Anti-Discrimination Legislation: The Role of Policy Oriented Research" *Policy Matters* 1(4), 493-503.
- Salamon, L.M., H.K. Anheier, R. List, S. Toepler & S.W. Sokolowski (1999) *Global Civil Society: Dimensions of the Nonprofit Sector* (Baltimore, MD: The Johns Hopkins Center for Civil Society Studies).
- Smismans, S. (2003) "European Civil Society: Shaped by Discourses and Institutional Interests" *European Law Journal* 9(4), 482-504.
- Smismans, S. (2006) "Civil society and European governance: from concepts to research agenda" in:

- S. Smismans (red.) *Civil Society and Legitimate European Governance* (Cheltenham & Northampton: Edward Elgar) 3-19.
- Sudbery, I. (2010) "The European Union as political resource: NGOs as change agents?" *Acta Politica* 45(1/2), 136-157.
- Warleigh, A. (2001) "'Europeanizing' Civil Society: NGOs as Agents of Political Socialization" *Journal of Common Market Studies* 39(4), 619-639.

Websites

- ENAR, "Mission"
<<http://www.enar-eu.org/Mission-142>>
(geraadpleegd 4 juni 2016)
- ENAR, "Victories"
<<http://www.enar-eu.org/Victories-140>>
(geraadpleegd 4 juni 2016)
- ENAR, "Advocacy in the European Parliament"
<<http://www.enar-eu.org/European-Parliament-Elections-148>>
(geraadpleegd 4 juni 2016)
- ENAR, "Events"
<<http://www.enar-eu.org/Symposium-Promoting-Equality>>
(geraadpleegd 5 juni 2016)
- ENAR, "8 December 2015: Roundtable on combatting Afrophobia in the European Union"
<<http://www.enar-eu.org/8-December-2015-Roundtable-on>>
(geraadpleegd 5 juni 2016)
- ENAR, "4 December 2015: 7th Equal@work seminar: Moving forward on religion and belief in the workplace: opportunities and challenges"
<<http://www.enar-eu.org/4-December-2015-7th-Equal-work>>
(geraadpleegd 5 juni 2016)
- ENAR, "23 October 2015: 3rd Conference on Ethnicity, Culture (and Social Class): "Origins" and Business"
<<http://www.enar-eu.org/23-October-2015-3rd-Conference-on>>
(geraadpleegd 5 juni 2016)
- ENAR, "14 October 2015: Hearing on Fighting Racial Discrimination in Housing: Forced Evictions Against Roma"
<<http://www.enar-eu.org/14-October-2015-Hearing-on>>
(geraadpleegd 5 juni 2016)
- ENAR, "6 May 2015: Racist Crime in Europe - ENAR Shadow Report launch event"
<<http://www.enar-eu.org/6-May-2015-Racist-Crime-in-Europe>>

- (geraadpleegd 5 juni 2016)
- ENAR, “21 January 2015: Invisible Visible Minority: Launch of ENAR book on people of African descent”
<<http://www.enar-eu.org/Invisible-visible-minority-launch>>
(geraadpleegd 5 juni 2016)
- ENAR, “26 November 2014: Symposium on equality data collection”
<<http://www.enar-eu.org/26-November-2014-Symposium-on-705>>
(geraadpleegd 5 juni 2016)
- ENAR, “7-8 November 2014: ENAR National Platform Coordinators Meeting”
<<http://www.enar-eu.org/7-8-November-2014-ENAR-National>>
(geraadpleegd 5 juni 2016)
- ENAR, “24 October 2014: Second European Diversity Conference on Ethnicity, Culture (and Social Class)”
<<http://www.enar-eu.org/24-October-2014-Second-European>>
(geraadpleegd 5 juni 2016)
- ENAR, “14 October 2014: Steering group on Islamophobia and women”
<<http://www.enar-eu.org/14-October-2014-Steering-group-on>>
(geraadpleegd 5 juni 2016)
- ENAR, “19 March 2014: Launch of ENAR-ILGA appeal for a #NoHateEP2014”
<<http://www.enar-eu.org/Launch-of-ENAR-ILGA-appeal-for-a>>
(geraadpleegd 5 juni 2016)
- ENAR, “20 February 2014: Hearing on Afrophobia in the EU”
<<http://www.enar-eu.org/Hearing-on-Afrophobia-in-the-EU>>
(geraadpleegd 5 juni 2016)
- ENAR, “Reports”
<<http://www.enar-eu.org/Reports>>
(geraadpleegd 7 juni 2016)
- ENAR, “Shadow Reports on racism in Europe”
<<http://www.enar-eu.org/Shadow-Reports-on-racism-in-Europe-203>>
(geraadpleegd 7 juni 2016)
- ENAR, “Policy Positions”
<<http://www.enar-eu.org/Policy-positions>>
(geraadpleegd 7 juni 2016)
- Europese Commissie, “Non-governmental organisations”
<http://ec.europa.eu/justice/discrimination/awareness/ngos/index_en.htm>
(geraadpleegd 4 juni 2016)

Europese Commissie, “Tolerance and respect: preventing and combating antisemitic and anti-Muslim hatred in Europe”

http://ec.europa.eu/justice/events/colloquium-fundamental-rights-2015/index_en.htm

(geraadpleegd 4 juni 2016)

Europese Commissie, “Rights, Equality and Citizenship Programme 2014-2020”

http://ec.europa.eu/justice/grants1/programmes-2014-2020/rec/index_en.htm

(geraadpleegd 7 juni 2016)

Social Platform, “Who we are”

<http://www.socialplatform.org/who-we-are/>

(geraadpleegd 4 juni 2016)

Social Platform, “Civil dialogue”

<http://www.socialplatform.org/what-we-do/civil-dialogue/eu-institutions/>

(geraadpleegd 4 juni 2016)